

Område: Förnyelseprogram Velfärd	Sidantal: 18
-------------------------------------	-----------------

KOMMITTÉ 2 – FÖRNYELSEPROGRAM VÄLFÄRD

VÄRLDENS MODERNASTE VÄLFÄRD 2022

Välfärdsgruppens arbete har utförts efter partistyrelsens uppdrag där vi belyser fem centrala frågeställningar inom välfärdspolitiken. Vad är välfärd?; Välfärdens finansiering; Självbestämmande i välfärden; Luckor i välfärden; Frihet och entreprenörskap i välfärden.

I programmet finns vissa centrala begrepp:

- Velfärd
- Velfärd är ”individens förfogande över resurser i pengar, ägodelar, kunskaper, psykisk och fysisk energi, sociala relationer, säkerhet mm, med vilkas hjälp individen kan kontrollera och medvetet styra sina livsvillkor.” (Låginkomstutredningen 1968; SOU 1970:25).
- Velfärdstjänster
- Tjänster som bidrar till att öka människors välfärd. När vi skriver om välfärdstjänster avses de skattefinansierade välfärdstjänsterna. De kan vara producerade av offentlig, privat eller civil sektor.
- Trygghetssystem
- Samhällets system för att skapa ekonomisk trygghet. Socialförsäkringar (arbetslöshetsförsäkring, föräldraförsäkring och sjukförsäkring), försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen (försörjningsstöd) och ålderspensionen (allmän pension och tjänstepension)

1. VAD ÄR VÄLFÄRD?

Velfärd är inte bara ett mått på vad vi har, det handlar minst lika mycket om vad vi gör. En god välfärd uppnås när människor genom eget arbete och skapande upplever självtillit och känner ansvar att forma sin egen trygghet och sin livskvalitet. Vi kan också skapa välfärd tillsammans: i familjen, med vännerna, på arbetsplatsen, genom föreningslivet, i lokalsamhället. Genom välfärdspolitiken kan samhället fylla i och förstärka välfärden när omständigheterna och behoven kräver det. Velfärdspolitiken är redskapet som styr de

offentliga medlen. Det redskapet måste alltid utformas så att det ger individen stor makt över sitt liv och att det bygger på behov, inte på efterfrågan.

Vi bor i ett rikt land. Ett land där förutsättningarna är goda för personlig, ekonomisk och kulturell välfärd. Frånvaron av krig och allvarliga naturkatastrofer har gett oss möjlighet att genom arbete och tillväxt satsa på utbildning, sjukvård, omsorg och boende. Förbättrad arbets- och livsmiljö har stegvis förbättrat våra levnadsvillkor. Med människor i arbete, och ett generöst utbildningssystem, har vi kunnat bygga det demokratiska och rättssäkra samhället som är grundförutsättningen för trygghet och välfärd. Välfärdssamhället vilar på principen om alla människors lika rätt och värde. I ett rättssäkert välfärdssystem görs ingen skillnad på människor beroende på kön, religion, sexuell tillhörighet eller etnicitet.

Centerpartiet kämpar för en välfärd som når och omfattar alla, som ger alla likvärdiga förutsättningar och som utgår från den enskilda människans behov. Detta skapar i sin tur ekonomiska förutsättningar för skyddsnet som garanterar trygghet för alla. I välfärdspolitiken måste prioriteringar göras. Centerpartiet vill ha en stark generell skattefinansierad välfärdspolitik med ett förstärkt grundskydd som prioriterar de grundläggande behoven och de personer och grupper som inte har resurser att hjälpa sig själva framför ökade skattefinansierade förmåner för de grupper som redan är resursstarka.

Vi befinner oss mitt i skiftet mellan en gammal och ny världsbild också inom välfärden. Den gamla världen präglades av att samhället via sina välfärdslösningar sökte lägga livet till rätta för individen. En av välfärdens stora utmaningar är nu att gå från ett kollektivistiskt system med standardiserade lösningar till ett system där individen har självbestämmande och väljer lösningar utifrån sina behov. I denna nya värld utformas lösningarna av individen själv, av individer i samverkan eller av samverkande nätverk. Välfärdstjänsterna finansieras fortfarande gemensamt, men individen bestämmer själv vilken lösning som passar bäst.

Välfärdspolitiken skapar förutsättningar

Välfärdspolitiken (omfattar välfärdstjänster och trygghetssystem) som bekostas av skattemedel är en viktig del i välfärdssamhället Sverige. Den avser utjämna människors olika förutsättningar och ge trygghet. Välfärdspolitiken utgör en kombination av ekonomiskt skydd och olika slag av välfärdstjänster som bidrar till att alla kan leva ett gott liv men som samtidigt bidrar till ett samhälle med tillit och sammanhållning. För Centerpartiet är människans trygghet och självbestämmande kärnan i välfärden. Välfärdspolitiken får inte utformas så att den enskilda människans inneboende kraft att stå

på egna ben hämmas. Välfärdspolitiken kan ses som ett kontrakt mellan det offentliga och medborgaren. Det ska för medborgaren vara tydligt vilka välfärdstjänster som kan förväntas vara skattefinansierade. Finansieringen innebär dock inte att tjänster måste skapas i offentlig regi, utan välfärdspolitiken behöver dynamiska inslag som bygger på konkurrens, självbestämmande och valfrihet. En god välfärdspolitik ger också möjlighet till företagsamhet, innovationer och ger exportmöjligheter.

Välfärdspolitik och frihet

Även om välfärdspolitiken syftar till att stärka människors möjligheter finns också aspekter där den enskildes frihet och handlingsutrymme begränsas. Ett högt skattetryck begränsar den enskildes handlingsfrihet och tillgång till egna ekonomiska resurser. De villkor som välfärdstjänsterna och trygghetssystemen uppställer för individen är ofta nödvändiga, men kan samtidigt leda till oförutsedda, frihetsbegränsande, bieffekter. Centerpartiet verkar för att skapa största möjliga frihetsgrader inom välfärdspolitiken.

Valfrihet mellan olika alternativ av en välfärdstjänst är ett verktyg för ökad frihet. Men utrymmet att få bestämma mer om innehållet i välfärden behöver också ökas. Med en övergång från detaljstyrning till fokus på resultatet för individen, kan nya välfärdstjänster och trygghetslösningar med individen i centrum växa fram över gränslandet mellan dagens myndighetsrevir. Möjligheten för individen att, under perioder av ohälsa, arbetslöshet eller annat utanförskap, stärka sina framtidsutsikter genom rehabilitering, utbildning och företagande kan ökas om vi inom transfereringssystemen kan hitta en ny balans mellan myndighetskontroll och eget ansvar.

2. HUR SÄKRAR VI VÄLFÄRDSPOLITIKENS FINANSIERING PÅ LÄNGRE SIKT?

Flera utredningar pekar på att Sverige på längre sikt kommer att ha problem med finansieringen av välfärdspolitiken. Allt fler äldre i förhållande till antalet i arbetsför ålder är en orsak. Den andra är att kraven på ökad kvalitet i sjukvård och äldreomsorg leder till högre kostnader.

Arbete är grunden till vår välfärd. Arbete ökar den enskilda människans ekonomiska och sociala förutsättningar samtidigt som det ger resurser till den gemensamma välfärd som vi finansierar solidariskt genom skattsedeln. Det allra viktigaste för att klara finansieringen av välfärdspolitiken är att Sverige fortsätter föra en ekonomisk politik som gör att tillväxten

ökar. Främst handlar det om åtgärder som underlättar för företagande. Fler företag med fler anställda ger mer pengar till välfärdspolitik.

Den andra sidan av myntet är att få fler människor i arbete och då krävs både utbildning och en förändrad arbetsmarknad som möjliggör arbete för personer som idag står utanför arbetsmarknaden. Det ska löna sig att utbilda sig och utbildningen ska hålla hög kvalitet. Det räcker inte med att utbilda sig en gång utan lärandet måste ske hela livet. Samtidigt behöver arbetslivet utformas så att människor orkar, kan och vill arbeta länge. Vi behöver ett livsvänligt arbetsliv. Samtidigt behöver unga komma ut på arbetsmarknaden snabbare. Idag tar det allt längre och längre tid för unga att etablera sig på arbetsmarknaden. Vi vill därför att arbetsmarknaden ändras så att unga snabbare kommer ut på arbetsmarknaden, att de som står utanför arbetsmarknaden kommer in och att arbetslivet uppmuntrar och möjliggör arbete längre. Globaliseringen ställer större krav på den svenska ekonomins anpassningsförmåga och flexibilitet. Konkurrenskraven på svenskt näringsliv kommer fortsatt att vara starka. Globaliseringen gör dessutom att Sverige inte kan ha ett skattetryck som på ett avgörande sätt skiljer sig från jämförbara länder.

Kostnadsökningen kan begränsas genom en politik som främjar hälsa och förebygger sjukdom. Förebyggande insatser behövs under hela livet. Marginalisering av människor i utanförskap kostar för den enskilde individen, för de olika myndigheterna och för hela samhället i stort. Om man med en insats så bara lyckas hindra en individ från att hamna i ett utanförskap är så gott som alltid insatsen att betrakta som samhällsekonomiskt lönsam. För att inte tala om vinsterna för den enskilde individen.

Förebyggande åtgärder som gör att människor, i hela samhället, slutför skolan, kommer in i arbetslivet och orkar arbeta längre upp i åren är viktiga. Likaså att den som blir sjukskriven får snabb hjälp att komma tillbaka i arbete. På kort sikt är förebyggande och hälsofrämjande åtgärder riktade till de äldre mest kostnadseffektiva. Strukturerade program måste komma till stånd där alla äldre erbjuds åtgärder som förebygger sjukdom, skador och därmed hjälpbehov.

Goda hälsovillkor är av avgörande betydelse för ett gott liv. Vår vision är att Sverige om 10 år ska ha världens bästa hälsa. Istället för att låta tyngdpunkten ligga på att reparera och korrigera i efterhand behövs en ny modell grundad på insikten att hälsofrämjande och förebyggande investeringar i närtid reducerar framtida välfärdskostnader.

Produktivitetsutvecklingen inom den skattefinansierade sektorn är svagare än inom den konkurrensutsatta sektorn. Det finns därför en stor potential i att öka produktiviteten och

effektiviteten i välfärdssektorn med bibehållen eller bättre kvalitet. Det kan handla om allt från enkla saker som att koncentrera all provtagning/undersökning av misstänkt cancer till ett och samma ställe vid en och samma tidpunkt till mer genomgripande förändringar av organisation, struktur och arbetssätt. Incitament behöver utvecklas som skapar effektiva arbetssätt: Ett sätt kan vara utfallsbaserade ersättningssystem.

Det finns lärdomar att dra av reformer på andra områden och dessa ger idéer om hur resurser kan frigöras. Oftast handlar det om att använda konkurrens som ett medel för att driva fram både utveckling och kostnadseffektivitet. Fler privata och ideella företag i välfärdssektorn leder till höjd kvalitet till oförändrat pris. Fler företag är också en förutsättning för valfrihet. För att denna utvecklingskraft ska komma igång på allvar finns det anledning att sätta upp ett kvantitativt mål. Vi anser därför att på sikt ska 50 procent av välfärdstjänsterna, på nationell nivå, produceras av privata och ideella utförare.

I många branscher bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete för att effektivisera produktionen. Det finns stora kostnader förknippade med kvalitetsbrister i välfärdstjänsterna. I Sverige behöver vi ett helhetsgrepp för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling i välfärdstjänsterna. När resurserna är begränsade måste kvaliteten granskas så att moderna och effektiva metoder används. För att varje medborgare ska kunna göra ett välinformerat val behövs bra underlag som jämför kvalitet. Detta underlag bör vara lättillgängligt för alla medborgare.

Det finns två arbetskraftsproblem inom välfärden. Det ena är förenat med befolkningsutvecklingen och innebär att antalet yrkesverksamma blir allt färre i förhållande till antalet äldre. Det andra är kopplat till arbetskraften inom välfärdssektorn och innebär att det kommer att bli svårare att rekrytera personal och att arbetskraftsbrist väntas. Sverige behöver bli ett Nybyggarland där vi välkomnar och aktivt rekryterar människor från andra delar av världen. Vi behöver fler människor som vill arbeta och därmed bidra till att Sverige blir ett bättre land. Sverige måste vara världens mest spännande land för dem som vill utveckla innovationer inom välfärdssektorn.

Centerpartiet vill se en parlamentarisk utredning som ser över hela finansieringsproblematiken och tar nya grepp om hur denna kan lösas. Utgångspunkten är att välfärden ska finansieras med gemensamma medel via skattsedeln, inte via privata sjukvårdsförsäkringar. Vår uppfattning är att effektiviseringar, produktivitetsökningar, innovationer, konkurrens och sysselsättningslösningar är viktiga ingredienser när välfärdens framtida finansiering ska finna sin lösning. Dessutom behövs ett nytt sätt att se på hur investeringar i hälsa idag kan minska kostnaderna längre fram i tiden och därigenom bidra

till att lösa finansieringsfrågan. Det finns många exempel på hur utanförskap i form av mobbning, missbruk och kriminalitet kan förebyggas genom tidiga insatser. Kostnaderna för insatserna är små om man jämför med de framtida besparingar de medför. Samma gäller för tidiga, förebyggande insatser, mot vissa sjukdomar och olyckor. Det förekommer förebyggande insatser idag men de är ofta tillfälliga och snäva och de har inte alltid vetenskapligt stöd. Vi anser därför att det behövs ett kraftfullt investeringsprogram för förebyggande och hälsofrämjande åtgärder under hela livet med syfte att öka livskvaliteten och minska framtida kostnader.

3. SJÄLVBESTÄMMANDE I VÄLFÄRDEN

Människans frihet att själv fatta beslut är grundläggande för Centerpartiets politik. Det är lätt att hävda principen för den som är ung, frisk och framgångsrik. Den måste också gälla välfärdspolitikens alla områden oavsett om det handlar om rehabilitering inom sjukförsäkringen eller behandling för ett missbruk. De offentligt finansierade välfärdstjänsterna och trygghetssystemen ska så långt möjligt stödja den enskilda människan att själv fatta beslut. Idag är antalet exempel oräkneliga där en människa i behov av stöd känner att han eller hon förlorar makt över det egna livet när olika myndigheter fattar beslut, det är inte acceptabelt.

Viktiga delar av de offentligt finansierade välfärdstjänsterna kräver lokal anpassning och ska inrymma möjlighet till olika slag av politiska ambitioner. En viktig princip är också att kommuner och landsting ska kunna göra politiska prioriteringar mellan olika insatser.

Välfärdstjänsterna befinner sig under ständig utveckling. Den kommunala självstyrelsen ger utvecklingskraft och dynamik när man prövar olika lösningar i olika delar av landet. Det är samtidigt viktigt att alla medborgare garanteras likvärdig tillgång till högkvalitativa välfärdstjänster. Kommuner och landsting har ett stort ansvar för att utforma välfärdstjänster utifrån sina förutsättningar och samtidigt säkerställa kvalitet och jämlikhet i utformningen av dem. Det är ett nationellt ansvar att genom normering och tillsyn bidra till likvärdig kvalitet i hela landet. Välfärdstjänster ska erbjudas efter behov men de ska utformas så att individen kan påverka hur de utförs och genomförs. När staten, kommuner och landsting utformar olika delar av välfärdspolitiken ska de alltid utforma dem så att berörda individer får ett så stort självbestämmande som möjligt.

Inom vissa områden finns lagstiftning redan idag som garanterar individens rätt att själv fatta beslut. Utöver de välfärdstjänster där individen idag enligt lag ges rätt att själv

bestämma bör även självbestämmande genom LOV bli obligatorisk och som ett första steg är det viktigt att självbestämmandet införs inom hemtjänsten. I ett andra steg bör särskilt boende för äldre och övrig äldre- och handikappomsorg omfattas av obligatorisk LOV.

För Centerpartiet är det lokala självbestämmandet självklart när det gäller välfärdstjänster, men det är lika självklart att man lokalt alltid ska utforma välfärdstjänster så att individerna kan fatta egna beslut om t ex vem som ska utföra tjänsten och hur den ska utföras. Det finns många områden där självbestämmande kan öka, det är t ex mat i äldreomsorgen, valmöjligheter i barnomsorg eller vid val av arbetsmarknadsinsatser. För att det ska finnas valfrihet måste det finnas något att välja mellan och det är upp till kommuner och landsting att se till att verksamheten utformas så att det finns möjlighet att välja. Centerpartiet anser att individens självbestämmande beträffande trygghetssystemens stöd och välfärdstjänsternas utformning bör vara ett grundläggande förhållningssätt. Detta innebär en rätt för individen att i välfärdspolitikens alla områden finna ett så stort självbestämmande som möjligt för att själv välja vem som ska utföra och hur innehållet i en välfärdstjänst ska se ut.

Surrogatmödraskap

Makt över sin egen kropp och vad den enskilde vill göra väcker ofta debatt. Ett exempel på svår etisk avvägning om självbestämmande uppstår i diskussionen om surrogatmödraskap. Vi vet att det redan idag förekommer att svenska par skaffar barn genom surrogatmödrar i andra länder. Centerpartiet anser att det inte längre går att låta frågan om surrogatmödraskap dras i långbänk. Det är dags att vi tillsätter en utredning för att se över de oerhört komplexa frågeställningar denna fråga rymmer. Det rör sig bland annat om juridiskt- och etiskt komplexa frågeställningar som måste belysas. Utredningen ska utgå från ett barnperspektiv, med barnets bästa som fokus.

4. LUCKOR I VÄLFÄRDEN

Sverige är i ett internationellt perspektiv känt som ett välfärdsland. Det vill vi att Sverige ska fortsätta vara känt som. Men då krävs att vi vågar ta oss an de utmaningar som finns och inte fastna i gamla världens lösningar. Vi lever i en föränderlig tid men välfärdskontraktet har inte uppdaterats. Samtidigt lever inte välfärdssamhället upp till vad vi kan förvänta oss.

Det handlar om att barn och unga inte får de kunskaper som behövs i skolan och inte heller får det stöd som behövs för att nå målen. Att föräldrar som har en tonåring som lider av Aspergers syndrom själva får slåss för att få tillgång till barn- och ungdomspsykiatri och få en skolgång som fungerar för sitt barn utan att känna att de får tillräckligt stöd. Att man

som svårt sjuk lever i stor osäkerhet kring huruvida handläggaren på försäkringskassan kommer bevilja fortsatt sjukpenning eller inte, eller att den som är fast i ett missbruk är helt utstött och inte får tillgång till behandling som bygger på vetenskapligt baserade metoder eftersom sådan saknas i stora delar av landet.

Att kunna försörja sig själv är det viktigaste för att minska fattigdom och utanförskap. Samtidigt måste skyddsnäten bli starkare för de människor som permanent saknar förmåga till egen försörjning. Vi vill täppa till de luckor som gör att människor riskerar att falla mellan stolarna, för detta krävs bättre samordning mellan systemen.

Det är människor det handlar om

De allra flesta barn har det bra i Sverige. Men tyvärr finns också några som på olika sätt far illa. Det handlar ofta om barn som lever i familjer där det förekommer missbruk, psykisk ohälsa eller misshandel. Barn som lever på institution och barn som utsatts för övergrepp eller inte tas om hand har rätt till stöd och hjälp. Vi vill bidra till att barn får en god uppväxtmiljö genom att låta barnperspektivet genomsyra alla beslut. Visionen är att alla barn som har det svårt ska få hjälp. Inga barn ska behöva skämmas för hur de har det. Centerpartiet arbetar aktivt för att värna alla barns rättigheter och driver på för ett ökat inslag av barnrättsperspektivet. Vi driver frågan om en sammanhållen barnskyddslag, stärkt rättssäkerhet för barn och att samtidigt höja kompetensen hos dem som arbetar med utsatta barn.

År 2008 levde 84 000 barn i hushåll som fick försörjningsstöd någon gång under året. Att bekämpa barnfattigdom handlar först och främst om att föräldrar ska kunna gå från bidragsberoende till arbete. Det är framförallt barn till invandrare som inte har sitt ursprung i rika industriländer som hamnar i beroende av försörjningsstöd. Det är mer än fem gånger så vanligt att ett barn med utländsk bakgrund lever i fattigdom än att ett barn med två svenskfödda föräldrar gör det. Bland föräldrarna finns också en stor del ensamförsörjande kvinnor. Stödet till ensamstående föräldrar behöver stärkas. Det kan t.ex. handla om högre flerbarnstillägg eller att ett extra barnbidrag ges till ensamstående föräldrar.

Flera familjeekonomiska stöd fördelas inte utifrån den försörjningsbörda som en förälder antas ha med anledning av att ett barn bor eller tidvis vistas i hushållet. Detta riskerar att skapa konflikter mellan föräldrarna, i synnerhet i de fall där båda föräldrarna har en låg inkomst eller om det råder ojämlika inkomstförhållanden mellan dem. Centerpartiet vill därför se över lagstiftningen för underhållstöd och underhållsbidrag. Nivån på

underhållsstödet har legat konstant under en längre tid och även detta bör ses över.

Regelverken för de familjeekonomiska stöden måste anpassas till dagens familjebildning och barns boendemönster.

Alltför få familjer lyckas bryta sitt långvariga beroende av försörjningsstöd. De som lämnar försörjningsstödet permanent går oftast till förtidspension. En av orsakerna är att det inte lönar sig att gradvis närma sig arbetsmarknaden eftersom varje intjänad krona leder till att försörjningsstödet minskar lika mycket. Vi vill att det blir möjligt att kombinera försörjningsstöd och arbetsinkomster så att det lönar sig att börja arbeta, t ex genom att försörjningsstödet reduceras med 70 öre för varje krona i lön istället för med hela summan.

Dessutom bör riksnormen för försörjningsstödet ses över ur ett barnperspektiv. Idag ingår livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och TV- avgift i riksnormen. För dagens barn är Internet en viktig arena för social samvaro och kunskapsinhämtning, men Internet-abonnemang ingår inte i riksnormen, vilket vi anser borde ändras. Många vuxna läser också tidningar på Internet. Riksnormen behöver ses över ur ett barnperspektiv och så att den bättre tar hänsyn till samhällsutvecklingen. Ofta är det mannen i familjen som är mottagare av försörjningsstödet, vilket inte alltid är till barnens bästa. En översyn bör därför ta med även denna aspekt.

En oroande utveckling är att fler och fler ungdomar, och då främst flickor, själva upplever att de lider av psykiskt ohälsa. Motsvarande utveckling saknas i andra länder. Upplevd maktlöshet och bristande kontroll över den egna hälsan har ett tydligt samband med dålig hälsa på högstadiet. Faktorer som långsiktigt påverkar är maktlöshet, dålig självkänsla, vantrivsel i skolan, brist på fysisk träning, dålig stämning i familjen och brist på stöd från familjen. För flickorna är vantrivsel i skolan den tyngsta faktorn för att förutspå dålig hälsa i årskurs nio. För pojkarna har däremot vantrivsel i skolan ingen betydelse för hur de mår två år senare. Den tyngsta faktorn för en dålig hälsa hos pojkarna är om de upplevde en dålig stämning i sin familj. Låg självkänsla är en annan viktig faktor som kan förutspå dålig hälsa hos pojkarna. Oavsett vad ohälsan bottnar i kan vi konstatera att såväl skolan som vården och samhället i övrigt inte har förmåga att erbjuda det stöd som krävs. Här behöver tas ett samlat grepp. Ett viktigt steg är att öka anslaget till forskning om barn och ungas psykiska hälsa.

Psykisk sjukdom är inte ovanligt utan är tvärt om något som drabbar stora delar av befolkningen någon gång i livet. Framför allt de med svårare psykiska sjukdomar har svårt att få arbete. Idag har till exempel 50 000 personer diagnosen schizofreni, men bara 20 % av

dessa har någon form av sysselsättning. Risken för dessa personer är hög att drabbas av arbetslöshet, fattigdom, missbruk och att dö i förtid. Psykisk ohälsa kan leda till psykisk sjukdom. Centerpartiet vill öka de preventiva åtgärderna med ett samlat grepp för barns och ungas psykiska hälsa.

Alla människor ska ha möjlighet att bidra till vårt gemensamma välfärdssamhälle efter egen förmåga. Cirka 60 000 människor har funktionsnedsättningar som berättigar till stöd enligt lagen om stöd och service, LSS. Många i gruppen lever på aktivitetsersättning eller försörjningsstöd från kommunen. De får aldrig känna att de bidrar, att ha en plats där de behövs. Vi vill skapa ett socialt kontrakt med t ex partnerskap med branschorganisationer för att skapa enklare regler för att anställa funktionshindrade så att offentliga och privata arbetsgivare tar ett tydligt aktivt åtagande att brett öppna sina arbetsplatser för personer med funktionshinder. Detta innebär en strategi för att skapa nya arbetstillfällen för människor som har en funktionsnedsättning och riskerar förtidspensionering. Samtidigt ges deltagarna tillgång till individuellt anpassade stödprogram som förbereder dem inför och på det nya arbetet.

Ungdomar som på grund av sitt funktionshinder behöver förlängd skolgång på grundskole- eller gymnasienivå har också rätt att få aktivitetsersättning. Centerpartiet vill att barn och unga med funktionshinder ska kunna studera vidare med bibehållet aktivitetsstöd.

Det finns också en mindre grupp som, ofta på grund av missbildningssyndrom eller svåra förlossningsskador, aldrig kommer att vara aktuella för reguljärt arbete. För den gruppen vill vi stegvis införa en samhällslön för att de ska kunna leva på en rimlig levnadsnivå och inte vara ekonomiskt beroende av föräldrar eller syskon. Kombinerat med samhällslönen ska de här personerna även få en meningsfull sysselsättning.

Synen på människor i missbruk måste i grunden förändras. Den som fastnat i ett missbruk har lika stor rätt som alla andra att få samhällets stöd och hjälp. Missbrukare får varken en väg ur sitt missbruk eller möjlighet att leva ett drägligt liv, då de stigmatiseras och stängs ute från samhället. Idag tillämpas inte forskning och evidens inom missbruksvården, utan den styrs till mångt och mycket av värderingar som skuldbelägger individerna. Välfärden måste möta individen i den situation han eller hon faktiskt befinner sig i. När det handlar om behandling av sprutnarkomaner finns stora brister. Alla sprutnarkomaner ska ha rätt till behandling baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet. Dit räknas bl.a. sprututbytesprogram och substitutionsbehandlingar med Metadon och Subutex. Missbruk ska ses som en sjukdom och ska därför behandlas inom sjukvården. Ansvar för försörjning

och boende kommer fortsatt att vara kvar i kommunal regi och ett gott samarbete och samverkan mellan kommunernas socialtjänst och sjukvården är avgörande för att missbruksbehandlingen ska fungera.

Trots att vi lever i ett av världens rikaste länder finns det människor som lever på gatan. Hemlöshet ska inte förekomma i världens bästa välfärdsland. Samhället behöver även här ompröva gamla ställningstaganden och istället fokusera på att möta människor i den situation de befinner sig i. En person med tak över huvudet har lättare att ta sig tillbaka in i samhället och ur en missbrukssituation. Idag är villkoren för trappstegsboende varierande och ofta knutna till drogfrihet med låg tolerans för återfall vilket ytterligare försvårar tillvaron för de hemlösa som försöker ta sig tillbaka. Centerpartiet vill se över de olika regler som finns för boende för hemlösa.

5. FRIHET OCH ENTREPRENÖRSKAP I VÄLFÄRDEN

Entreprenörskap i välfärden är redskapet som gör det möjligt för individen att få valfrihet. Entreprenörskap inom de offentligt finansierade välfärdstjänsterna handlar även om att öka friheten för dem som arbetar i välfärden. Det kan ge långt större effekter på välfärden än ökade anslag till befintlig verksamhet. Välfärdstjänsterna och styrningen av dessa ligger ofta inom kommunal och landstingsfinansierad regi. Ansvar för utformningen ligger därför på lokal och regional nivå.

Med rätt rammar och villkor kan entreprenörer frigöra sig från byråkratiska strukturer och invanda arbetssätt och hitta nya lösningar utifrån människors behov och önskemål.

Välfärdsyrkena får högre status och bli mer attraktiva för unga. Samtidigt ökar utrymmet för kvinnor att starta framgångsrika företag till gagn för den ekonomiska jämställdheten. Idag utförs tio-tolv procent av välfärdstjänsterna av privata entreprenörer (SCB, SKL samt beräkningar av Ekonomifakta). Entreprenörskap måste bli ett naturligt inslag i alla utbildningar till yrken inom välfärdssektorn. Företagande med exportmöjligheter måste bli lika naturliga utvecklingsbanor för de unga som läser till förskollärare och sjuksköterskor som det är för dem som läser till ingenjör eller ekonom.

Möjligheten att göra vinst, också i välfärdsföretag, är viktig ur flera olika perspektiv, bl. a för att sporra till goda insatser och nya lösningar och för att framgångsrika verksamheter ska kunna expandera och därmed ge snabb spridning åt framgångsrika idéer och arbetssätt. Så länge välfärd av god kvalitet levereras till ett rimligt pris är vinst i välfärdsföretag inget problem. Om brukaren har valfrihet och regelverk och tillsyn är rätt utformade är vinst i

själva verket ett kvitto på att en verksamhet fungerar väl. Om vinsterna över tid är höga är det en signal till politikerna att stärka kraven på kvalitet alternativt sänka ersättningen för samtliga aktörer.

Stärk valfrihetssystemen

Valfrihetssystem innebär att brukarnas intresse av att få välfärd som passar deras behov görs till en drivkraft för att utveckla kvaliteten utan ökade kostnader. Enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) ska villkoren mellan privata och offentligt drivna utförare vara konkurrensneutrala. Trots detta är villkoren ofta orättvisa för småföretagare i välfärden. Detta måste åtgärdas om vi långsiktigt ska få bästa möjliga resultat och utveckling i välfärden.

Samma krav ska ställas på kommunal och privat verksamhet när det gäller exempelvis lokaler och personalens kompetens och erfarenhet. Det är viktigt att Socialstyrelsen och andra tillsynsmyndigheter granskar kommunala utförare lika nitiskt som privata. Principen om lika ersättning är viktig och kommunerna ska vara öppna med hur de beräknat ersättningsnivåer. Om den kommunala verksamheten beviljas ägartillskott bör övervägas om inte övriga utförare i efterskott ska kompenseras alternativt ersättningssystemen generellt ses över. Konkurrensverket bör ges ett skarpare tillsynsansvar så att inte kommunen eller landstinget ger den egna verksamheten otillbörliga fördelar.

Barnomsorg med valfrihetssystem

För Centerpartiet är det centralt att föräldrarna själva kan välja den barnomsorg som passar bäst. År 2006 infördes etableringsfrihet för enskilda förskolor och fritidshem och 2009 ökade valmöjligheten ytterligare genom barnomsorgspengen som öppnade för nya former av pedagogisk omsorg. Då infördes också möjlighet för föräldrarna att välja barnomsorg i en annan kommun än hemkommunen. Vi vill stärka valfriheten ytterligare. För att föräldrar ska ha valfrihet måste det finnas alternativ att välja mellan och föräldrarna måste också få information om de valmöjligheter som finns.

Kommunen har en skyldighet att informera föräldrar om de alternativ som finns, men detta fungerar inte alltid. Kommunen har också skyldighet att informera om möjligheten att starta barnomsorgsföretag med bidrag från kommunen, men inte heller detta fungerar alltid. Det finns fortfarande kommuner som av ideologiska skäl vill försvåra framväxten av valfrihet. Skyldigheten att informera, både föräldrar och företagare, måste stärkas.

Tillgången till barnomsorg är en förutsättning för arbetslinjen. Dagens barnomsorg är anpassad efter en situation där minst en av föräldrarna jobbar ”vanlig kontorstid”. Däremot är det svårt för en ensamstående förälder som arbetar kväll, natt eller helg att få barnomsorg. Tillgången till barnomsorg har inte hängt med samhällsutvecklingen där allt fler arbetar på obekvämt arbetstid. Det måste bli lättare för föräldrar att få tillgång till förskola och pedagogisk omsorg utanför kontorstid. Barnomsorgspengen kan, tillsammans med RUT-avdraget, underlätta livspusslet för alla föräldrar med obekvämt arbetstid. Centerpartiet anser att kommunerna måste ta ett större ansvar att erbjuda barnomsorg på obekvämt arbetstid. Barnomsorgspengen kan vara ett bra verktyg i detta arbete.

För att enskild och kommunal barnomsorg ska kunna konkurrera måste villkoren vara likvärdiga. Idag förekommer t.ex. att hyreskontrakt formuleras olika och att det ställs högre krav på den enskilda utföraren än på den kommunala utföraren. Utöver likvärdiga villkor behöver även tillsynen vara likvärdig och behandla alla utförare lika. Sammanfattningsvis måste det införas ett verkligt valfrihetssystem inom barnomsorgen som stimulerar framväxt av nya alternativ och därmed ökar valfrihet för föräldrar.

Friskolor

Centerpartiet vill fortsätta utveckla 1992 års framgångsrika friskolereform genom att undanröja onödiga hinder för nya friskolor och samtidigt förtydliga vissa delar av kvalitetskontrollen. För att få söka tillstånd att starta friskola måste man idag uppvisa tillgång till godkända lokaler och anställd personal. Men tillståndsgivningen kan ibland ta flera månader medan kostnader för personal och lokaler rullar. Systemet bör ändras så att tillståndet att starta är villkorat med att verksamheten får startas när godkända lokaler och personal med rätt kompetenskrav presenterats. Både kommunala skolor och friskolor ska hålla hög kvalitet. Den 1 juli 2011 trädde den nya skollagen i kraft som innebär att regeringen stärker kvalitetskraven, ökar tillsynsmöjligheterna och ger Skolinspektionen skarpare sanktionsinstrument omfattande såväl kommunala som fristående skolor.

Obligatorisk LOV i äldreomsorgen

LOV inom äldreomsorgen har varit en succé i många delar av landet men ändå förvägrar fortfarande många kommuner, av ideologiska skäl, sina äldre rätten att välja vem som ska utföra hemtjänst och annan äldreomsorg. Alliansen gick till val på att om inte alla kommuner 2014 beslutat om valfrihet för den enskilde enligt LOV så skulle lagstiftning övervägas. Man kan redan nu konstatera att det 2014 kommer att finnas äldre som inte fått makten över hemtjänsten. I ett första steg måste lagstiftningsprocessen för att göra LOV i

hemtjänsten obligatorisk komma igång omedelbart. I ett andra steg bör även särskilt boende och övrig äldre- och handikappomsorg omfattas av obligatorisk LOV.

Förändringar i vårdval

Vårdvalsreformen har ökat tillgången till primärvård och andelen nöjda patienter runt om i Sverige. Fler läkare väljer att verka inom primärvården. Men i vänsterstyrda landsting som Dalarna, Jämtland och Västerbotten har man med mycket breda primärvårdsuppdrag, dåliga ersättningsregler och korta avtalstider försökt sätta stopp för förändringen. Det har lett till ett begränsat antal nyetableringar och att landstinget fortfarande sitter fast i ett beroende av stafettläkare.

Centerpartiet vill reformera vårdvalet i de delar av landet där tillgängligheten fortfarande är dålig och kontinuiteten svag. En mer flexibel utformning bör prövas där en ny aktör inledningsvis kan kvalificera sig för ett mer renodlat läkaruppdrag och sedan när verksamheten utvecklas addera nya delar av ett mer fullständigt primärvårdsuppdrag till verksamheten. En möjlighet är att införa en möjlighet för patienten att lista sig direkt hos distriktssköterska eller sjukgymnast under förutsättning att denne har underleverantörsavtal med läkare

Flexibiliteten skulle också öka om landstingen även gav andra yrkesgrupper, psykologer, sjuksköterskor, kuratorer, sjukgymnaster och arbetsterapeuter möjlighet att arbeta som underentreprenörer eller med eget uppdrag. Det skulle samtidigt öppna för företagande bland andra yrkesgrupper än läkare, till gagn för jämställdhet och nya lösningar.

Vårdval inom specialistsjukvården

Flera landsting/regioner använder eller planerar att använda LOV även i specialistsjukvården. Det öppnar för patientmakt, kraftigt kortade väntetider och ökad effektivitet när specialistsjukvård kan flytta ut från sjukhusen, men det är viktigt att patientens behov av en sammanhängande vård står i centrum och att vården inte fragmentiseras. Resultatbaserade ersättningssystem måste i ökad utsträckning användas, exempelvis inte ge ersättning per opererad höft utan om patienten kan gå. Centerpartiet verkar för att LOV i största möjliga utsträckning införs också i specialistsjukvården. Villkoren bör beslutas i respektive landsting/region med hänsyn till patienternas behov och de regionala förutsättningarna.

RUT i välfärden

Konjunkturinstitutet konstaterar att avdraget för hushållstjänster, RUT, skapar sysselsättning utan att kosta pengar för staten. Efterfrågan och ökningen bland äldre köpare visar att det tycks finnas ett behov bland äldre att själva få bestämma vilken typ av service man vill ha och av vem man vill ha den utförd. Allt fler väljer att få service i hemmet med hjälp av RUT istället för via den skattefinansierade hemtjänsten. Att höja RUT-avdraget till 75 procent för alla som fyllt 75 år skulle ge fler rätten att själv bestämma vilken typ av service man behöver, av vem man vill ha den utförd och när den ska utföras.

Låt LOV ersätta LOU i välfärden

Lagen om offentlig upphandling, LOU, har fram tills helt nyligen varit den enda möjligheten att låta vård och omsorg bedrivas av annan än kommunal förvaltning. LOU är effektiv som prispress och förfrågningsunderlagen kan fungera som tydliga och jämförbara verktyg i utvecklingen av välfärdstjänsterna. Lagen har dock stora begränsningar och tenderar bland annat att skapa en ensidig priskonkurrens och att diskriminera mindre företag. LOV innebär att företag konkurrerar med kvalitet istället för med pris. En ökad användning av LOV kommer därför att innebära att LOU successivt fasas ut. LOV flyttar valmöjligheten och makten från upphandlare till medborgare och Centerpartiet vill att LOV används för alla välfärdstjänster där det är praktiskt möjligt. I förlängningen innebär detta att LOV förändras så att lagen kan tillämpas på andra områden som tex färdtjänst.

Inför nationell utmaningsrätt för innovation i välfärden

Idéer för hur välfärden kan bli bättre och effektivare finns hos brukare, personal, entreprenörer, IT-företag, kommunbyråkrater och forskare. Ofta kräver sådana lösningar ändringar i lagstiftning och regelsystem för att möjliggöra verksamhet över traditionella myndighetsrevir. Processen för att få tillstånd för försöksverksamhet eller för att samla olika berörda aktörer är ofta tids- och resurskrävande.

Nya idéer kan förverkligas på olika sätt. Genom ökad användning av innovationsupphandling kan en offentlig aktör ta initiativ till innovationer i välfärden och vi anser att innovationsupphandling kan användas mycket mer än idag.

Även de idéer som växer fram underifrån behöver få en chans. Därför vill vi införa en nationell utmaningsrätt för innovativa välfärdslösningar. Den aktör som kan presentera ett trovärdigt förslag för hur en tjänst kan utföras på ett nytt sätt eller hur en helt ny produkt kan öka effektiviteten ska kunna utmana befintlig verksamhet. En sådan utmaningsrätt

måste behandlas av ett nationellt innovationsorgan, som också ska ha möjlighet att föreslå dispenser och lagändringar för att utmaningen ska kunna testas. För att stimulera till sådant nytänkande föreslås stöd i form av ”utmaningsvouchers”.

Välfärd på export

Svenska välfärdstjänster har internationellt ett gott rykte. Inte minst är svensk förskola och äldreomsorg världsledande. De demografiska förändringarna gör att de flesta länder står inför uppbyggnad och upprustning av såväl äldreomsorg som förskola. Svenska vårdföretag har unika möjligheter på en exportmarknad där Sverige kan bli ett centrum för innovation samtidigt som fler jobb skapas. Avgörande för om välfärd ska bli en exportframgång är att hemmamarknaden tillåts växa sig stark och ett gott innovationsklimat inom landet.

Kvalitetskontroll

När välfärdstjänster i ökad omfattning produceras av olika utförare måste den offentliga kvalitetskontrollen skärpas.

Centerpartiet vill:

- Att arbetsmarknaden ändras så att unga snabbare kommer ut på arbetsmarknaden, att de som står utanför arbetsmarknaden kommer in och att arbetslivet uppmuntrar och möjliggör arbete längre.
- Att på sikt ska minst 50 procent av välfärdstjänsterna, i landet, produceras av privata och ideella utförare. Det behövs ett kvantitativt mål för att den utvecklingskraft som konkurrensutsättande innebär ska komma igång på allvar för att erbjuda valfrihet, höja kvalitet och driva fram utveckling.
- Att en samlad strategi, med effektiva verktyg, utformas för systematiskt kvalitetsarbete för att effektivisera och höja kvaliteten inom välfärdstjänsterna och att kvalitetsjämförelser utvecklas så att de blir ett reellt verktyg för den enskilde att göra val.
- Att en parlamentarisk utredning tillsätts som ser över hela finansieringsproblematiken på välfärdsområdet. Utgångspunkten ska vara att välfärden ska finansieras med gemensamma medel via skattsedeln, inte via privata sjukförsäkringar. Att öppna för ett kraftfullt investeringsprogram för förebyggande och hälsofrämjande åtgärder under hela livet.
- Att individens självbestämmande beträffande trygghetssystemens stöd och välfärdstjänsternas utformning bör vara ett grundläggande förhållningssätt. Detta innebär en rätt för individen att i välfärdspolitikens alla områden ha ett så stort självbestämmande som möjligt över vem som ska utföra en välfärdstjänst och vad den ska innehålla.

- Att en sammanhållen barnskyddslag införs innebärande stärkt rättssäkerhet för barn och höjd kompetens för dem som arbetar med utsatta barn.
- Att barnfattigdomen främst bekämpas genom att underlätta för föräldrar att gå från bidrag till arbete. Det bör bli möjligt att kombinera försörjningsstöd och arbetsinkomster så att det lönar sig att börja arbeta. Riksnormen för försörjningsstöd behöver ses över ur ett barnperspektiv där t ex internetabonnemang bör ingå. Stödet till ensamstående behöver stärkas, t.ex. genom höjt flerbarnstillägg eller ett extra barnbidrag till ensamstående.
- Att regelverken för de familjeekonomiska stöden anpassas till dagens familjebildning och boendemönster, t.ex. behövs en översyn av underhållsbidraget/stödet.
- Att öka anslaget till forskning om barn och ungas psykiska hälsa
- Att tillgången till den reguljära arbetsmarknaden för människor med funktionsnedsättning radikalt måste förbättras. Det kan exempelvis ske genom att offentliga och privata arbetsgivare gör ett tydligt aktivt åtagande genom ett socialt kontrakt.
- Att det ska vara möjligt att studera med bibehållen aktivitetsersättning
- Att en samhällslön stegvis införs för att de som aldrig kommer att vara aktuella för ett lönearbete, pga mycket svåra fysiska och psykiska handikapp, ska kunna leva på en rimlig standard utan att vara ekonomiskt beroende av föräldrar, syskon eller andra anhöriga.
- Att sjukvården ska ha det samlade ansvaret för missbruksbehandling och att de som är fast i missbruk ska ha rätt till individualiserad behandling baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet oavsett var man bor i landet
- Att en samlad nationell strategi utformas för ökad frihet och entreprenörskap i välfärdspolitiken – strategin inkluderar att
 - entreprenörskap ska finnas som en del i alla utbildningar till yrken inom välfärdssektorn
 - Konkurrensverket ges ett skarpare tillsynsuppdrag för att garantera lika villkor mellan privata utförare och offentlig verksamhet
 - införa ett verkligt valfrihetssystem inom barnomsorgen som stimulerar framväxt av nya alternativ och därmed ökar valfrihet för föräldrar och som, tillgodoser behovet av barnomsorg på obekväma arbetstider.
 - en modell tas fram för vårdval i glesbygd där en ny aktör inledningsvis kan kvalificera sig för ett mer renodlat läkaruppdrag och sedan när verksamheten utvecklas addera nya delar
 - höja RUT-avdraget till 75 procent för alla som fyllt 75 år Fasa ut LOU i välfärden genom en ökad användning av kvalitetskonkurrens genom LOV.

- LOV förändras så att lagen kan tillämpas på andra områden som tex färdtjänst
 - LOV i ökad utsträckning används i specialistsjukvården
 - LOV blir obligatoriskt att tillämpa i äldreomsorgen
 - LOV utvecklas till att omfatta fler välfärdstjänster tex omsorg för yngre funktionsnedsatta
 - införa en möjlighet för patienten att lista sig direkt hos distriktssköterska eller sjukgymnast under förutsättning att denne har underleverantörsavtal med läkare
 - stimulera till innovationer i välfärden genom en ökad användning av innovationsupphandling och genom att införa en nationell utmaningsrätt för innovativa välfärdslösningar
- Att en utredning tillsätts gällande regler för surrogatmödraskap i Sverige utifrån ett barnperspektiv
 - Att centerstyrda kommuner har ett viktigt ansvar att verka som föregångare när det gäller utmaningsrätt och konkurrensutsättning av verksamheter inom välfärdssektorn